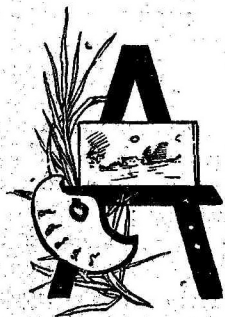

«Ο Τσάρος Νικόλαος Β΄, μετά τῆς οἰκογενείας του.

★ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΣΘΗΤΙΚΗΝ ★

ΤΙ ΔΙΔΑΣΚΟΥΝ ΚΑΙ ΤΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΥΝ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

πο τὸ Παρίσι, τὸν τόπον ὅπου αἱ τέχναι ἔχουσι πραγματικὸν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ λαοῦ, ὅπου αἱ τέχναι εἶναι ἡ κοινὴ καὶ ὕψ' ὅλων ἐννοουμένη καὶ αἰσθητὴ γλῶσσα καὶ ὅπου διδάσκουν συγχρόνως καὶ τὰ πλήθη καὶ τοὺς ἐκλεκτούς, μᾶς ἔρχεται μία

κρίσις καὶ μία μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τί διδάσκει ἐν ἔργον τέχνης» γραμμένη ἀπὸ τὸν Paul Gauguin. Ἡ μελέτη αὕτη πλήρης ὠραίων σκέψεων καὶ φράσεων θ' ἀπετέλει ἴσως ἐν ἔργον τέχνης ἐὰν ἐπλήρου ὀλιγωτέρας κομπᾶς καὶ εὐγλώττους σελίδας. Αἱ ὠραῖαι καὶ βαθεῖαι τοῦ ἰδεᾶ εἶνε οὐχ ἥττον λίαν ἐνδιαφέρουσαι τόσον εἰς τοὺς πολλοὺς ὅσον καὶ εἰς τοὺς ὀλίγους ὅτινες ἀγωνίζονται παρ' ἡμῖν νὰ διαδώσωσι τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα, μ' ὅλον ὅτι ἡ θέρμη τῆς ἐμπνεύσεως αὐτῶν, ἡ θέρμη τοῦ αἰσθήματος τοῦ καλοῦ, ἀδυνατεῖ νὰ διαλύσῃ τὸν πᾶγον τῆς καλλιτεχνικῆς μᾶς ἀδιαφορίας. Οἱ ἐνθουσιῶδεις παρ' ἡμῖν καλλιτέχναι δὲν ἤξεύρου διατί μ' ἐνθυμίζουσι τοὺς ἐνθουσιῶδεις ἐξερευνητὰς τῶν πόλων οἱ ὅποίτοι μὲ τόσην ἐπιμονὴν ὀδεύουσι πρὸς

τὰς ἀγνώστους χώρας ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἰδανικά, καὶ οἱ ὅποιοι ὁμῶς συναντῶσι τὴν ψυχροτέραν πραγματικότητα, ἀποκλειόμενοι καὶ συντριβόμενοι μέσα εἰς ἀπεράντους ἐκτάσεις πάγων... Ἴσως τὸ φαινόμενον τοῦτο νὰ εἶνε καὶ ἐν μέρει οἰκονομικόν, κυρίως ὁμῶς εἶνε ἀποτέλεσμα οὐχί τελείας μορφώσεως ἐκ μέρους ἐκείνων ὅτινες ἡγοῦνται τῆς κοινωνικῆς ἐν Ἑλλάδι ζωῆς. Ἴσως οἱ κοινωνικοὶ οὗτοι ἀρχηγοί, οἱ ἔχοντες δηλ. ἰσχὺν καὶ ἀσχοῦντες ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς μᾶς ἀναπτύξεως ν' ἀγνοοῦσι τί διδάσκει ἐν ἔργον τέχνης ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἐκλεκτῶν. Διὰ τοῦτο νομιζῶ ὅτι ἐγκαίρως μᾶς ἤλθεν ἡ ὠραία αἰσθητικὴ μελέτη, τῆς ὁποίας θὰ ἐκλαϊκεύσωμεν τὰς κυριώτερας ἰδέας, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶνε δυνατόν.

★

Πᾶν ἔργον τέχνης λέγει πολλὰ εἰς τὸ πνεῦμα τόσον διὰ τῶν πραγμάτων τὰ ὅποια παριστάνει ὅσον καὶ διὰ τῆς συγκινήσεως ἣν προκαλεῖ ἡ παράστασις αὐτῶν. Ἐχει πρὸ παντὸς ἐν θέμα τὸ ὅποιον μὲ τὰς λεπτομερείας τῆς παραστάσεώς του ἀποτελεῖ μίαν ἀληθῆ σελίδα τῆς ἐνδομήχου ἱστορίας τῶν λαῶν. Δύναται δηλαδή ὁ ἱστορικὸς ὅσον καὶ ὁ μὴ τοιοῦτος, παρακολουθῶν τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα τοῦ κόσμου, ἀπὸ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν Αἰγυ-

πτιακῶν, Ἑλληνικῶν καὶ Ρωμαϊκῶν ἔργων μέχρι τῶν τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν Νεωτέρων χρόνων ὡς ἀναγνώσῃ τὸ πνεῦμα τῶν διαφόρων ἐποχῶν, τὰ ἐνδόμυχα αὐτῶν αἰσθήματα, τὰ ἥθη των, τὴν κοινωνικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτῶν κατάστασιν, ἀληθέστερα, πραγματικώτερα καὶ ὠραιότερα ἀπὸ ὅλα τὰ σωθέντα φιλοσοφικά καὶ ἱστορικά ἔργα. Διδάσκουν ὅθεν τὰ καλλιτεχνικά ἔργα τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν, τὴν κοινωνιολογικὴν αὐτῶν καὶ πνευματικὴν κατάστασιν καὶ ἐξέλιξιν. Τοῦτο ἀπαιτεῖ μὲν κάποιαν παρατηρητικότητά, εἶνε ὅμως ἀφ' ἑτέρου τόσον εὐγλωττα τὰ καλλιτεχνικά ἔργα τῶν διαφόρων ἐποχῶν, ὥστε νὰ μὴ χρειάζονται πολλοὶ γνώσεις διὰ νὰ διακρίνη τις τὸ περιωρισμένον πνεῦμα τῶν Αἰγυπτίων ἀπὸ τὰ ἔργα των, τὸ ὥραϊον καὶ ἀπλοῦν καλλιτεχνικὸν αἰσθηματῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὰ σωθέντα ἔργα τῆς τέχνης των, τὸν πολυεμελὲς χαρακτήρα τῶν Ρωμαίων καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὰ ἔργα των, τὴν θρησκευτικὴν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἐπίδρασιν κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ τὸν Μεσαίωνα, τὸ νεώτερον πνεῦμα ἐπὶ τῶν ἔργων τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἄν ἔχομεν λοιπὸν μίαν μεγάλην Ἑθνικὴν Πίνακοθήκην μὲ ἀντίγραφα τῶν σπουδαιότερων ἔργων τῆς ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς εἰς εἰκόνας θὰ ἠδύνατο ὁ λαὸς, παρακολουθῶν μέσα εἰς τὰς αἰθούσας τὴν καλλιτεχνικὴν ταύτην σειρὰν ὡς ἀνακαλύψῃ μόνος του τὸ τί ἐκφράζει καὶ τί λέγει ἕκαστον ἔργον περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔγινε.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς βλαστήσεως τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ. Συνεπὶς ἀρχὴ ἐξημερώσεως.

Τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ἐξερχόμενα αὐτομάτως ἀπὸ τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς τῶν καλλιτεχνῶν, εὐρισκομένων ὑπὸ τὸ κράτος ἐμπνεύσεως προσερχομένης ἀπὸ τὸ περιβάλλον τῆς ἐποχῆς, δὲν ὁμιλοῦσι εἰς ἡμᾶς μόνον περὶ τῆς ἀληθεστέρως καὶ πραγματικώτερας καταστάσεως τῆς ἐποχῆς. Ὁμιλοῦσιν ἡμῖν κυρίως διὰ τῆς μορφῆς καὶ τοῦ ὕφους των περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ καλλιτέχνου, τῆς τόσον εὐαισθήτου καὶ διαφόρου. Πάσχομεν π. χ. μὲ τὸν Βετχόθεν, μαγευόμεθα μὲ τὸν Γκυνώ, σκεπτόμεθα βαθέως μὲ τὸν Ρέμπραντ, ἐνθουσιαζόμεθα μὲ τὸν Βάγγερ οὐχὶ μὲ συνήθη τινα ἐνθουσιασμὸν καὶ μὲ συνήθη τινα συγκινήσιν, ἀλλ' ὀρισμένως μὲ τὰς ἰδιαιτέρας ὑψηλὰς συγκινήσεις ὑφ' ὧν κα εἶχοντο οἱ καλλιτέχναι ὅταν ἐδημιούργουν τὰ καλλιτεχνικά των ἔργα. Ἐμβαθύνοντες καὶ θαυμάζοντες ἐν καλλιτεχνικῶν ἀριστουργημάτων ζῶμεν τὴν ζωὴν ἐκείνου ὅστις τὸ ἐνεπνεύσθη καὶ τὸ ἐξετέλεσε, συμμεριζόμεθα τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς συγκινήσεις αὐτοῦ αἰσθανόμεθα πρὸς στιγμὴν τὴν προσωπικότητά μας νὰ μεγεθύνεται μέχρι τῆς τοῦ καλλιτέχνου, ὑπὸ τὸ κράτος δὲ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὸν ὅποιον ἐμπνέει τὸ ἔργον, αἰσθανόμεθα τὸ ἐγὼ μας μέγα, δονούμενον καὶ ζῶν ἁρμονικῶς πρὸς τὴν μεγάλην καὶ ἑναρμόνιον ψυχὴν ἐνὸς Ραφαήλ, ἐνὸς Πραξιτέλους ἐνὸς Μόζαρτ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ καλλιτέχναι εἶνε συνήθως ὑπέρροχοι, ἢ τοῦλάχιστον ἔχουσιν ὑπέρροχον ὑψηλὴν καὶ καλλιτεχνικώτεραν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων εἰς τὰ ἔργα των, ἔννοεῖ τις εὐκόλως ὁποῖαν ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἡ εἰς τὴν

ψυχὴν αὐτοῦ ἐγγύσις τῆς εὐγενεῖς ψυχῆς τοῦ καλλιτέχνου. Ὅποιος πόλεμος, ὁποῖα καταδίωξις γίνεται μέσα εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν τῶν ἀγρίων καὶ ἀνημέρων ἐνστικτῶν ἄτινα εἶνε ἡ κληρονομία ὧλων μας, καὶ πόσον ἡ ἐξημέρωσις, ἡ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται εἰς τὰ ἄγρια θηρία, πόσον ἀρχεται νὰ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν. Ἔχομεν ἐπομένως δευτέρον στοιχεῖον ἐξημερώσεως.

Διὰ τῶν λοιπῶν ἔργων τῆς τέχνης συμμετέχομεν τῶν συγκινήσεων τῆς ψυχῆς τῶν καλλιτεχνῶν, γνωρίζομεν τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τῶν διαφόρων ἐποχῶν τοὺς πόθους, τὰ ὄνειρα, τὴν καλλιτεχνικὴν ἀντίληψιν τῶν λαῶν κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους, ζῶμεν μέσα εἰς τὰς διαφόρους ἐποχάς, εἰς διάφορα κοινωνικά περιβάλλοντα τῶν ἱστορικῶν περιόδων, μέσα εἰς τὴν ἀτομικὴν ζωὴν τῶν καλλιτεχνῶν ὧλων τῶν αἰώνων καὶ αἰσθανόμεθα τὴν ψυχὴν μας μέσα εἰς ἐν εὐχάριστον λουτρόν. Καθὼς δὲ τὰ λουτρά κατευαλίζουν τὰ νεῦρα, οὕτω πως καὶ τὰ καλλιτεχνικά λουτρά κατευαλίζουν τὰ ἄγρια ἐνστικτα, λεπτύνουν τὴν ψυχὴν καὶ ἀναπτύσσουν εἰς αὐτὴν τὸ καλλιτεχνικὸν αἰσθημα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ἀτομικοῦ χαρακτῆρος ἐνὸς ἔργου, τοῦ μεταδιδόντος τὴν ἀτομικὴν ψυχὴν τοῦ καλλιτέχνου καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς ἐποχῆς ἔχομεν καὶ τὴν κυρίαν καὶ οὐσιώδη ἐπίδρασιν τοῦ ἔργου ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἔχομεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν παριστανωμένων ὧρων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων. τῶν διερχομένων ἐνθουσιωδῶν καὶ ὑψηλῶν αἰσθημάτων διὰ τῶν χρωμάτων, τῶν γραμμῶν, τῶν ἡχῶν καὶ τῶν σχημάτων, ἔχομεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὑψηλῶν συγκινήσεων τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων ἐφ' ἡμῶν, ἡ ὁποῖα εἶνε κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον ἀποτελεσματικὴ, καθ' ὅσον δρᾷ ἐπὶ τῆς ψυχῆς μας εὐρισκομένης ὑπὸ τὸ κράτος ἰσχυρᾶς συγκινήσεως. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ σίδηρος πρέπει νὰ κτυπᾶται ἐνὸς εἶνε θερμός. Καὶ σιδηρᾷ ἑλᾷ εἶνε ἀκόμη ἡ λαϊκὴ ψυχὴ, θερμαίνεται τόσον ἀπὸ τὴν συγκίνησιν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων, ὥστε εἶνε ἐπιδεικτικὴ πάσης βελτιώσεως, ἐξημερώσεως καὶ ἀνυψώσεως. Ἀλλὰ ποῖος παρ' ἡμῖν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ αὐτὰ καὶ νὰ ἰδρῶσιν λαϊκὴν μεγάλην καὶ πλήρη καὶ συστηματικὴν Πίνακοθήκην;

Ποῖος νὰ δώσῃ εὐκαιρίαν εἰς τὸν λαὸν νὰ ἴδῃ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν ὑπὸ τὰς ὥραιότερας αὐτοῦ μορφὰς καὶ νὰ ἐξευγενίσῃ αὐτὸν μὲ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων; Ἀφήνομεν τὸν λαὸν νὰ κυλίστῃ εἰς τὰ καφενεῖα καὶ οἶνοπωλεῖα καὶ δὲν διδομέν εἰς αὐτὸν κήπους μὲ ἔργα γλυπτικῆς, πολλὰς λαϊκὰς πίνακοθήκας διὰ νὰ περνᾷ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς τοῦ ἐξημερούμενος καὶ ἀνυψούμενος.

Αὐτὰ διδάσκουν τὰ καλλιτεχνικά ἔργα. Παρ' ἡμῖν ὅμως φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ διδαχθῶν πρὸ παντὸς οἱ ἡγούμενοι καὶ διευθύνοντες τὴν κοινωνικὴν κίνησιν

Σ. ΖΩΓΡΑΦΙΑΝΣ

